

Handleiding: de realisatie van kwaliteitsvolle individueel aangepaste curricula (IAC)

“Een individueel aangepast curriculum in de context van het gewoon onderwijs gaat over het gemeenschappelijk curriculum met een eigen spoor.”
(Giangreco, 1998)

Inhoud

1	Doel.....	2
2	Gebruikte afkortingen.....	2
3	Wat zijn individueel aangepaste curricula?	3
4	Visie Katholiek Onderwijs Vlaanderen	4
5	IAC en studiebekrachtiging.....	6
6	De rol van de verschillende actoren betrokken bij een IAC	9
6.1	Inleiding	9
6.2	Alle partners	9
6.3	Schoolinterne partners	10
6.4	Schoolexterne partners	14
7	De realisatie van individueel aangepaste curricula aan de hand van een IAC-plan	17
7.1	Aandachtspunten bij de realisatie van IAC	17
7.2	Planmatig en handelingsgericht werken bij IAC: een IAC-plan	18
8	De ondersteuning van leerlingen met een IAC	26
9	Het toekomstperspectief van jongeren met een IAC	27
9.1	Inleiding	27
9.2	Samenwerking met andere partners en aandachtspunten tijdens de 3 ^o graad secundair onderwijs en redelijke aanpassingen tijdens stages	28
9.3	Mogelijkheden na een IAC	30
9.3.1	Breed in kaart brengen van de noden en mogelijkheden op alle levensdomeinen	30
9.3.2	Toch nog een diploma behalen?.....	31
9.3.3	Werkloosheidsuitkering	31
9.3.4	Werkmogelijkheden.....	31
9.3.5	Organisaties voor vrijetijdszorg: aangepaste activiteiten.....	33
9.3.6	Bewindvoering	33
10	Besluit	34
	Bronnen	34

1 Doel

Kwaliteitsvolle Individueel Aangepaste Curricula (IAC) zijn een belangrijke stap in de richting van inclusief onderwijs. IAC plaatsen scholen voor nieuwe uitdagingen en nieuwe vragen. Ze dagen scholen uit om stil te staan bij het vormgeven van hun zorgbeleid en leerlingbegeleiding voor leerlingen in al hun diversiteit. Verschillende scholen gingen na de invoering van het M-decreet met IAC aan de slag. Inclusiepraktijk ontwikkelt zich op deze manier in Vlaanderen.

In deze handleiding zetten we beknopt de basisinformatie met betrekking tot IAC op een rij, staan we stil bij de visie van Katholiek Onderwijs Vlaanderen en bieden we kapstokken voor de realisatie van kwaliteitsvolle IAC. We hopen scholen daarmee een stuk op weg te helpen maar ook goesting te doen krijgen om deze uitdagende stap te nemen. De handleiding richt zich tot scholen, pedagogisch begeleiders en ondersteuners die concreet aan de slag gaan met een IAC, met andere woorden, **hoe begin je aan een kwaliteitsvol IAC als de beslissing tot een definitieve inschrijving van de leerling met een verslag is genomen?**

Welke stappen je als school moet nemen:

- wanneer zich bij jou op school een nieuwe leerling met een verslag wil inschrijven,
- wanneer een leerling die bij jou op school zit een verslag krijgt,
- wanneer er zich gewijzigde noden voordoen bij een leerling met een verslag die reeds ingeschreven is in de school,

kan je terugvinden in de mededeling [‘Leerlingen met een verslag inschrijven in het gewoon onderwijs’](#). Wanneer je voor het eerst aan de slag gaat met een IAC raden we je sowieso aan om eerst deze mededeling door te nemen.

2 Gebruikte afkortingen

- bao: basisonderwijs
- buo: buitengewoon onderwijs
- CAR: Centrum Ambulante Revalidatie, zoals REVA
- CLB: Centrum voor Leerlingbegeleiding
- DOP: Dienst Ondersteuningsplanning
- GTB: Gespecialiseerd Team Bemiddeling
- SIHO: Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs
- IAC: Individueel Aangepast Curriculum
- KR: Klassenraad
- KVG: Katholieke Vereniging voor Gehandicapten
- GC: Gemeenschappelijk Curriculum
- GOB: Gespecialiseerde Opleidings-, Begeleidings- en Bemiddelingsdienst
- LVS: Leerlingvolgsysteem
- MDO: Multidisciplinair Overleg
- MFC: Multifunctioneel Centrum
- OKOT: Onderwijs Kwalificerend Traject met VDAB-opleidingscontract
- ONW: Ondersteuningsnetwerk
- PAB: Persoonlijk Assistentie Budget
- PBC: Pedagogisch Begeleider Competentieontwikkeling
- RA: Redelijke Aanpassingen

- RTH: Rechtstreeks Toegankelijke Hulp
- REVA: Revalidatiecentrum (zoals CAR)
- SES: Sociaal Economische Status
- SOB: Specifieke Onderwijsbehoeften
- STOS: taal-of spraakstoornis
- TB: Thuisbegeleidingsdienst
- UDL: Universal Design for Learning
- VAPH: Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
- VFG: Vlaamse Federatie voor Gehandicapten
- VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
- ZC: Zorgcontinuüm

3 Wat zijn individueel aangepaste curricula?

Op basis van de regelgeving ([decreet bao art 3, 24° /1](#) en [codex secundair onderwijs art 3, 15° /2](#)) komen we tot de volgende definitie van een individueel aangepast curriculum (IAC):

- een curriculum waarbij de leerdoelen op maat van de leerling met een verslag worden geformuleerd;
- een curriculum waarbij de leerdoelen op maat van de leerling worden gekozen door de klas- en raadsleden in afstemming met de ouders, waar mogelijk de leerling, de CLB-medewerker en eventuele externe ondersteuners;
- een curriculum waarbij men vertrekt van de ontwikkelingsdoelen en de leerdoelen die het bereiken van de eindtermen beogen (bao) of het geheel van de leerdoelen van de betrokken opleiding (secundair onderwijs);
- indien noodzakelijk voor de leerling kan men zich ook baseren op de ontwikkelingsdoelen van het buitengewoon onderwijs (bao en secundair onderwijs) of in het secundair onderwijs op de opleidingsprofielen van opleidingsvorm 3;
- het curriculum wordt naargelang de studievoortgang van de leerling aangepast;
- er wordt gestreefd naar maximale ontplooiing en een zo volwaardig mogelijke participatie van de leerling aan het klas- en schoolgebeuren in de school voor gewoon onderwijs;
- in het secundair onderwijs beoogt dit curriculum ofwel de participatie aan de maatschappij, eventueel in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is, ofwel de arbeidsdeelname in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is, ofwel de tewerkstelling in een werkomgeving waar in ondersteuning voorzien is, ofwel de tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu, ofwel de verdere studies.

De regelgeving is duidelijk, enkel die leerlingen die beschikken over een verslag, een verslag zoals vermeld in [artikel 15 van het decreet bao](#) en [artikel 294 van de codex secundair onderwijs](#), komen in aanmerking voor een IAC.

Een verslag biedt ouders en leerling de keuze: een onderwijsloopbaan in het gewoon onderwijs of een onderwijsloopbaan in het buitengewoon onderwijs. Wanneer een leerling die beschikt over een verslag ervoor kiest om studievoortgang te maken in het gewoon onderwijs, spreken we over een IAC. Elk verslag, ongeacht type of opleidingsvorm, laat toe te kiezen voor een IAC in het gewoon onderwijs.

Leerlingen in het basisonderwijs (bao) zonder verslag en voor wie er het perspectief is om het getuigschrift bao via het eerste leerjaar B in het secundair onderwijs te behalen, vallen onder het

gemeenschappelijk curriculum (GC) en kunnen geen IAC volgen. Die leerlingen volgen het GC al dan niet met redelijke aanpassingen (RA).

‘Het’ IAC bestaat niet, elk IAC is specifiek en op maat: voor deze leerling, met deze mogelijkheden, in deze context en met dit toekomstperspectief. Sommige IAC zullen erg nauw aansluiten bij het GC, anderen zullen daar verder vanaf staan. Het is aan alle partijen om in verbindende samenwerking en met een open kijk te zoeken hoe een IAC kan vorm gegeven worden.

4 Visie Katholiek Onderwijs Vlaanderen (actualisering van de visietekst IAC 01 12 2016)

Katholiek Onderwijs Vlaanderen ijvert voor kwaliteitsvol onderwijs voor alle leerlingen. Scholen bouwen kwaliteitsvol onderwijs uit binnen een zorgcontinuüm (ZC) in het gewoon (leerplichtonderwijs) onderwijs. Dat betekent dat je bij de realisatie van het zorgbeleid in je school, de volgende uitgangspunten voor ogen houdt:

- je zet maximaal inzet op het realiseren van het GC,
- je gaat handelingsgericht en flexibel om met dat GC,
- waar nodig voorzie je redelijke aanpassingen binnen het GC,
- waar nodig en mogelijk werk je met een IAC.

Zowel voor het basisonderwijs als voor het secundair onderwijs is het belangrijk dat er zoveel mogelijk naar gestreefd wordt om leerlingen studievoortgang te laten maken binnen het GC. IAC zijn dan ook uitzonderingen waar we niet té snel mogen naar grijpen. In het secundair onderwijs is het erg belangrijk om met alle partijen en grote openheid eerst te bekijken of er voor de leerling andere mogelijkheden zijn om alsnog een GC te kunnen volgen en af te studeren met een volwaardige studiebekrachtiging. Dit kan bv. door voor een ander structuuronderdeel te kiezen of door binnen hetzelfde structuuronderdeel voor een ander niveau te kiezen.

In overeenstemming met het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, liet Katholiek Onderwijs Vlaanderen zich bij de ontwikkeling van haar visie rond IAC, inspireren door de definitie van inclusief onderwijs van Giangreco:

- Alle leerlingen zijn welkom!
- Gewone verdeling zoals in de maatschappij
- Leeftijdsgenoten zijn essentieel - wederzijds effect op ‘het zijn’ en het leren van elkaar
- Gemeenschappelijk curriculum met eigen spoor
- Natuurlijke omgeving
- Evenwicht tussen sociaal - emotioneel leren en schools leren
- Permanent proces

Katholiek Onderwijs Vlaanderen stelt in haar visie op IAC de volgende drie uitgangspunten voorop:

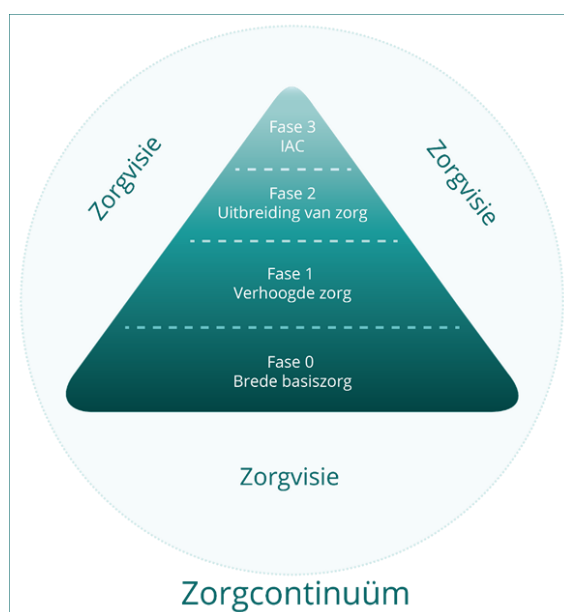
1 Vertrek steeds van het GC

- Voor het basisonderwijs: het realiseren van een IAC neemt als vertrekpunt steeds het GC, leerplan Zin in leren! Zin in leven! en het leren van de klasgroep.
- Voor het secundair onderwijs: het realiseren van een IAC neemt als vertrekpunt steeds het GC (leerplannen secundair onderwijs) en het leren van de klasgroep.

Je vertrekt steeds van het GC met het oog op het komen tot maximaal leerrendement voor alle leerlingen. Je benadert bij een IAC elke leerling vanuit een ontwikkelingsgericht perspectief. Daarbij ga je uit van de mogelijkheden van leerlingen en wat leerlingen ondanks verschillen bindt. Je laat los wat (nog) niet lukt en kijkt naar wat er wel kan. Het GC hanteer je voor leerlingen met een IAC als streefdoel. De lat ligt ook voor deze leerlingen hoog. Je hanteert het GC voor hen op een flexibele wijze, zodat RA op basis van de specifieke onderwijsbehoeften (SOB) van deze leerling, in deze context, voorop staan. IAC moeten op een kwaliteitsvolle manier worden vormgegeven. Elke leerling, ook die met een IAC, heeft immers recht op de optimale ontwikkeling van zijn mogelijkheden.

Het realiseren van een IAC biedt nieuwe perspectieven voor leerlingen met SOB. Het plaatst schoolteams voor nieuwe uitdagingen. Elk IAC is maatwerk, vraagt creativiteit en ‘out of the box’-denken. IAC zijn vernieuwingsprocessen, processen die gekenmerkt worden door zoeken en groei-gericht handelen in situaties waarbij de te verwachten leeruitkomst geen vaststaand gegeven is.

Voor het schoolteam betekent dit dat het gaat om een doorgedreven vorm van differentiatie die verder bouwt op het reeds uitgewerkte zorgbeleid in de fases van brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg. Het ZC, als een beschrijving van de zorgstructuur waarmee je het zorgbeleid in je school beschrijft, vormt immers één doorlopend en samenhangend geheel. De zorgwerking in je school vloeit met andere woorden ‘natuurlijk’ over naar een intensievere vorm van zorg, indien dat nodig is. De (specifieke) onderwijsbehoeften van de leerlingen zijn immers niet strikt af te lijnen of in vakjes te delen. Fase 3 in het ZC, IAC, wordt dus ook ondersteund door de maatregelen in fase, 0, 1 en 2. Dit zorgcontinuüm zit ingebed in de schooleigen zorgvisie.

Voor meer info, zie vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs (beschikbaar vanaf 15 november 2019 op de website van Katholiek Onderwijs Vlaanderen).

2 In verbindende samenwerking

Het realiseren van een IAC kan in de praktijk alleen maar slagen in verbindende samenwerking en vraagt een regelmatig overleg met alle partijen waaronder de leerling zelf, zijn ouders en de ondersteuner van het ondersteuningsnetwerk of de ondersteunende buo-school. Verbindende samenwerking verwijst naar een verbond, een engagement van alle betrokken partijen. Dit engagement is een uitdaging die gekenmerkt wordt door samen zoeken in respect voor de gelijkwaardigheid

van alle partners. Professionele deskundigheid, ervaringsdeskundigheid en wijsheid worden hierbij elke keer opnieuw samengelegd om het gezamenlijke doel, met name een IAC, te realiseren. Dit verbond wordt gekenmerkt door grote openheid en samen zoeken naar gedragen acties vanuit erkenning van ieders waarheid en expertise.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen zet in op de realisatie van verbindende samenwerking via het werken met het concept communities of practice (COP). Dit concept erkent het belang van de expertise van ouders en leerlingen naast professionele deskundigheid. Het concept gaat uit van een partnerschapsmodel in plaats van een expertmodel en zet in op regelmatig overleg tussen alle partijen waarbij praktijkvragen en het komen tot concrete acties voorop staat (deze leerling, in deze klas, met deze leerkracht en die ondersteuning...). Verschillende ondersteuners werken aan de hand van dit concept. Meer informatie over COP vind je in de artikels '[Communities of practice, verbindend samenwerken om inclusief onderwijs te realiseren](#)' en '[Verbindend samenwerken aan geïntegreerde zorg. Lessen uit het nascholingsproject VeSperAnZa](#)'.

3 *Maak voor elk IAC een IAC-plan*

Leerlingen in een IAC hebben uitgesproken SOB. Organiseer hun onderwijstraject zo dat zij tot maximale ontwikkeling van hun mogelijkheden komen. Maak bij elk IAC daarom een IAC-plan op. Bij leerlingen die overstappen van een GC naar een IAC bouwt het IAC-plan verder op het zorgplan (bao) of begeleidingsplan (secundair onderwijs).

Leerlingen met een IAC hebben recht op een kwaliteitsvolle, planmatige aanpak. Een IAC-plan is dynamisch en kadert binnen een proces van planmatig handelen en transparante en open communicatie. Er bestaat geen vast sjabloon voor de opmaak van een IAC-plan. Een mogelijke opbouw vind je in punt 7.2.

Hoe diep en frequent dit plan moet uitgewerkt en aangepast worden zal variëren van situatie tot situatie. Voor IAC die nauw aansluiten bij het GC kan dit bijvoorbeeld eerder beperkt zijn. Voor IAC die een stukje verder afstaan van het GC zal de intensiteit hoger liggen.

IAC-plannen worden in voortdurende interactie en verbindende samenwerking met de verschillende partners vorm gegeven. Het is eigen aan IAC dat ze meer overleg vragen. Uiteraard wordt het gesprek telkens op een handelingsgerichte manier gevoerd en streef je naar beslissingen waar alle betrokkenen achter staan, in de eerste plaats de leerling en zijn ouders. Aangezien IAC maatwerk zijn, zijn ook IAC-plannen maatwerk. Bij de opmaak van een IAC-plan kan je beroep doen op de ondersteuner en pedagogisch begeleider competentieontwikkeling (PBC) van het ondersteuningsnetwerk (ONW) waaraan je verbonden bent.

5 IAC en studiebekrachtiging

In principe ontvangen leerlingen met een IAC geen getuigschrift basisonderwijs en verwerven zij in het secundair onderwijs enkel attesten van verworven bekwaamheden. De keuze voor een IAC heeft dan ook vergaande consequenties, alle opties binnen het GC moeten daarom eerst grondig bekeken worden. Het behalen van een gewone certificering staat bij IAC niet voorop, maar is niet uitgesloten.

M.b.t. studiebekrachtiging bij IAC stelt de regelgeving het volgende:

Voor het basisonderwijs

[Decreet bao, art 3, 24° /1](#)

Leerlingen die een individueel aangepast curriculum volgen komen niet in aanmerking voor het getuigschrift basisonderwijs behoudens wanneer voldaan is aan de voorwaarden van artikel 54.

Voor leerlingen met een verslag die een IAC volgen in het gewoon basisonderwijs zijn individuele doelen geselecteerd. Daarbij wordt steeds gestreefd om zo dicht mogelijk bij het GC aan te sluiten. Dit met het oog op het komen tot maximaal leerrendement voor alle leerlingen.

Voor sommige leerlingen met een IAC kan dit betekenen dat zij op het einde van het gewoon lager onderwijs in aanmerking komen voor een getuigschrift basisonderwijs. Dit kan op voorwaarde dat de vooropgestelde leerdoelen door de onderwijsinspectie als gelijkwaardig worden beschouwd met die van het gewoon lager onderwijs. Meer informatie over die procedure is te vinden in de mededeling "[Getuigschrift op het einde van het basisonderwijs en de beroepsprocedure tegen het niet-uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs](#)". Voor het bao is er momenteel nog geen specifiek formulier voorzien, voor het secundair onderwijs wel. Voor het bao doe je de aanvraag met het document [aanvraag en verantwoording van de gelijkwaardigheid met het getuigschrift basisonderwijs](#).

Scholen dienen bij het aanvragen aan de onderwijsinspectie van de gelijkwaardigheid van de bereikte doelen ervoor te zorgen dat zij deze vraag voldoende kunnen onderbouwen. Voor het bao moet deze aanvraag van gelijkwaardigheid aan de onderwijsinspectie gebeuren voor 1 juni van het lopende schooljaar. We raden scholen aan zich bij dit proces te laten ondersteunen door de PBC van het ONW waaraan je verbonden bent en/of de [dienst lerenden](#) en [dienst curriculum van Katholiek Onderwijs Vlaanderen](#).

De meeste leerlingen met een IAC zullen wellicht niet in aanmerking komen voor een getuigschrift basisonderwijs. Die leerlingen ontvangen:

- een schriftelijke motivering waarom de leerling het getuigschrift bao niet behaalt, met inbegrip van bijzondere aandachtspunten voor de verdere schoolloopbaan
- een verklaring met vermelding van het aantal en soort gevolgde schooljaren lager onderwijs

Voor het secundair onderwijs

[Codex secundair onderwijs, art 3, 15° /2](#)

Leerlingen die een individueel aangepast curriculum volgen komen niet in aanmerking voor de reguliere studiebewijzen van het gewoon voltijds secundair onderwijs, behoudens wanneer voldaan is aan de voorwaarden van artikel 115, §&, derde lid.

Aan de leerlingen, vermeld in art. 252, §1, b), worden jaarlijks attesten van verworven bekwaamheden uitgereikt. Indien aan deze leerlingen, vermeld in art. 252, §1, b, toch de reguliere studiebewijzen worden gegeven, zal voorafgaand aan de uitreiking van deze studiebewijzen, de overeenkomst van de doelen opgenomen in het individueel curriculum met de leerplandoelen van het overeenkomstig structuuronderdeel voorgelegd moeten worden aan de

onderwijsinspectie (zie [mededeling leerlingen met een verslag inschrijven in het gewoon onderwijs](#)).

Scholen dienen bij het aanvragen aan de onderwijsinspectie van de gelijkwaardigheid van de bereikte doelen ervoor te zorgen dat zij deze vraag voldoende kunnen onderbouwen. Voor het secundair onderwijs moet deze aanvraag van gelijkwaardigheid aan de onderwijsinspectie gebeuren voor 1 mei van het lopende schooljaar. We raden scholen aan zich bij dit proces te laten ondersteunen door de PBC van het ONW waaraan je verbonden bent en/of de [dienst lerenden](#) en [dienst curriculum van Katholiek Onderwijs Vlaanderen](#).

Voor leerlingen met een verslag die een IAC volgen in het gewoon secundair onderwijs zijn individuele doelen geselecteerd. Daarbij wordt steeds gestreefd om zo dicht mogelijk bij het GC aan te sluiten. Dit met het oog op het komen tot maximaal leerrendement voor alle leerlingen.

De school secundair onderwijs geeft op het einde van elk schooljaar een attest van verworven bekwaamheden aan een leerling met een IAC en baseert zich hiervoor op het GC (de leerplannen en leerplandoelen) en lijst de verworven bekwaamheden op.

We stellen vast dat er voor leerlingen met een verslag die kiezen voor een traject in het buso, verschillende mogelijkheden zijn qua studiebekrachtiging. Een leerling met een IAC in het gewoon secundair onderwijs kan enkel attesten van verworven bekwaamheden behalen. Het is belangrijk dat alle partijen en op de eerste plaats de leerling en de ouders correct geïnformeerd zijn over deze situatie en de daaraan gekoppelde consequenties met betrekking tot studiebekrachtiging. Een attest van verworven bekwaamheden heeft geen civiel effect, met andere woorden het wordt niet gevaloriseerd op de arbeidsmarkt of om toegang te krijgen tot het hoger onderwijs. Het huidige attest van verworven bekwaamheden voor een leerling die een IAC volgt in het gewoon secundair onderwijs geeft ook geen recht op de [beroepsinschakelingstijd](#) en de daaraan gekoppelde [inschakelingsuitkeringen](#). Dat neemt niet weg dat in het kader van het realiseren van inclusief onderwijs het voor leerlingen en ouders een recht blijft om te kiezen voor een IAC. De mogelijkheid om een bepaalde certificering al dan niet te behalen kan geen argument zijn om te besluiten dat de aanpassingen onredelijk zijn.

Met betrekking tot de studiebekrachtiging voor leerlingen in een IAC vragen we aan scholen baso en secundair onderwijs om:

- de maatregelen te noteren die binnen het ZC werden genomen, met extra aandacht voor de dispenserende maatregelen,
- te zorgen voor een warme overdracht naar het volgende leerjaar/niveau
- aanknopingspunten te formuleren voor het vervolotraject in functie van het toekomstperspectief van de leerling,
- de verworven bekwaamheden, opgebouwd doorheen de onderwijsloopbaan van de leerling, te noteren in een persoonlijk document waarbij men de link legt met het GC.

*TIP: Doelen uit het IAC-plan die in de loop van het schooljaar bereikt werden, kan je 'wegschrijven' naar een apart document dat je later kan gebruiken zodat de leerling op het einde van de lagere school ook een document heeft waarop de doelen staan die in de loop van de basisschool werden bereikt. Voor het secundair onderwijs kan zo'n document handig zijn bij het opmaken van het attest verworven bekwaamheden op het einde van elk schooljaar.

*TIP: Het kan een idee zijn om de bereikte doelen en verworven bekwaamheden op te nemen in een ‘portfolio’ van de leerling, waar deze informatie een plaats kan krijgen naast andere elementen zoals de interesses en de leefwereld van de leerling.

6 De rol van de verschillende actoren betrokken bij een IAC

6.1 Inleiding

Het realiseren van een IAC kan in de praktijk alleen maar slagen in verbindende samenwerking en vraagt regelmatig overleg met alle partijen waaronder de leerling zelf en zijn ouders. Van de school wordt verwacht dat zij binnen een systematisch en proactief zorgbeleid maximaal de bestaande structuren benut voor overleg en besluitvorming.

Alle partijen hebben hun eigen specifieke rol en delen een gezamenlijke verantwoordelijkheid: het realiseren van een kwaliteitsvol IAC. De rollen die we hieronder beschrijven, zijn richtinggevend, ze laten flexibiliteit toe en zijn geen keurslijf. Vanuit je eigen rol, kan je immers wisselende verantwoordelijkheden en posities innemen¹. Ook wordt vermeld op wie je beroep kan doen ter ondersteuning. Het gaat steeds over multidisciplinair samenwerken in co-creatie.

De school behoudt de regie over het schooltraject van de leerling en stemt af met alle verschillende partners, rekening houdend met de draaischijffunctie van het CLB. **Alle betrokken partners handelen conform de regelgeving rond privacy.**

6.2 Alle partners

wie	doet wat	met welke ondersteuning?
<ul style="list-style-type: none"> alle betrokken partners 	<ul style="list-style-type: none"> zijn bereid om open te staan voor inclusie zijn bereid om inclusie een kans te geven zijn bereid om te groeien in het inclusieverhaal kijken breed naar de leerling brengen barrières, kansen en hulpbronnen in kaart stemmen af rond de selectie van doelen (uit GC en individuele doelen) en te nemen maatregelen en acties formuleren (specifieke) onderwijsbehoeften van de leerling en de eigen ondersteuningsnaden (leerkrachten/ouders/schoolteam) evalueren doelen, vorderingen en de effectiviteit van de genomen maatregelen en bespreken dit met elkaar op de evaluatiemomenten 	<ul style="list-style-type: none"> in verbindende samenwerking/steun met/van elkaar <p>*TIPS:</p> <ul style="list-style-type: none"> GOL(L)D-concept in de praktijk¹ Index voor inclusie²

¹ Van de Putte, I. & E. De Schauwer(red). 2018. Leren omgaan met diversiteit in de klas. Het GOL(L)D-concept in de praktijk. Gent, Academia Press.

² Booth, T. & Ainscow, M. 2015. Index voor inclusie, werken aan leren en participeren op school. Leuven, UCLL.

	<ul style="list-style-type: none"> • blijven in dialoog gaan met elkaar, hoe moeilijk ook • zorgen voor de nodige terugkoppeling naar elkaar (bv. doelen bespreken met leerling op/na formeel overleg) 	
--	--	--

6.3 Schoolinterne partners

wie	doet wat	met welke ondersteuning?
• directie	<ul style="list-style-type: none"> • voert decretale verplichtingen uit: <ul style="list-style-type: none"> ○ formeel overleg organiseren ○ inschrijvingsdecreet toepassen (inschrijven onder ontbindende voorwaarden - gewijzigde noden) ○ IAC-traject nakomen (leerdoelen, participatie en totale ontwikkeling) ○ informeren rond en toepassen van studiesanctionering 	<ul style="list-style-type: none"> • PBC en reguliere begeleiding
	<ul style="list-style-type: none"> • initieert/borgt/continueert/faciliteert/ coördineert dat er een duidelijke en een transparante communicatie is rond een IAC-traject naar het schoolteam toe 	<ul style="list-style-type: none"> • PBC, ondersteuner/coördinator ONW of buo-school (bv. op een personeelsvergadering)
	<ul style="list-style-type: none"> • maakt doorheen het ganse traject in afstemming met de zorgverantwoordelijke overleg mogelijk tussen alle partners 	<ul style="list-style-type: none"> • zorgcoördinator/leerlingenbegeleider
	<ul style="list-style-type: none"> • maakt een inclusieve cultuur, beleid en praktijk mogelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • PBC en reguliere begeleiding
	<ul style="list-style-type: none"> • durft stretchen in de comfortzone 	 <p>*TIP: index voor inclusie²</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • haalt het pedagogisch project van de school erbij en toetst af of de genomen stappen daarin passen 	<ul style="list-style-type: none"> • reguliere begeleiding en PBC
	<ul style="list-style-type: none"> • brengt diversiteitsdenken binnen in de school 	
		<ul style="list-style-type: none"> • staat mee in voor kwaliteitsontwikkeling binnen het zorgbeleid

<ul style="list-style-type: none"> zorgcoördinator of leerlingenbegeleider 	<ul style="list-style-type: none"> nodigt alle partners uit voor overleg 	<ul style="list-style-type: none"> ouders, leerling, ondersteuner, CLB op vraag...
	<ul style="list-style-type: none"> verzorgt een vlotte communicatie met alle partners 	<ul style="list-style-type: none"> ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> coördineert verslaggeving in LVS 	<ul style="list-style-type: none"> PBC, ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> kent de regelgeving rond inschrijven van een leerling met een verslag en invulling van een IAC-traject 	<ul style="list-style-type: none"> reguliere begeleiding en PBC, ondersteuner/ coördinator ONW of buo-school
	<ul style="list-style-type: none"> neemt de regie voor de opmaak van het IAC-plan in handen 	<ul style="list-style-type: none"> PBC, ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> organiseert overleg om afweging redelijkheid aanpassingen te doen 	<ul style="list-style-type: none"> ouders CLB PBC
	<ul style="list-style-type: none"> denkt mee na over het mogelijk maken van de te nemen maatregelen voor de leerling met een IAC 	<ul style="list-style-type: none"> PBC, ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> legt mee linken naar fase 0 en 1 van het ZC en heeft daarbij aandacht voor het mogelijke effect op de bredere school/klaswerking 	<ul style="list-style-type: none"> reguliere begeleiding en PBC
	<ul style="list-style-type: none"> is een supporter - motivator - coach voor de leraar 	<ul style="list-style-type: none"> ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> zorgt ervoor dat de leraar met de klasgroep binnen het GC werkt zodat de leerling indien mogelijk terug aansluiting kan maken bij het/een GC 	<ul style="list-style-type: none"> reguliere begeleiding en PBC
	<ul style="list-style-type: none"> zorgt er mee voor dat er voldoende brede beeldvorming is 	<ul style="list-style-type: none"> PBC, ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> zorgt voor informatiedoorstroming 	<ul style="list-style-type: none"> ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> zorgt voor continuïteit (warme overdracht) over de schooljaren heen (binnen en buiten de school) 	<ul style="list-style-type: none"> ondersteuner/coördinator ONW of buo-school
	<ul style="list-style-type: none"> is een procesbegeleider/ procescoördinator 	<ul style="list-style-type: none"> ondersteuner/coördinator ONW of buo-school
<ul style="list-style-type: none"> brengt diversiteitsdenken binnen in de school 	<ul style="list-style-type: none"> reguliere begeleiding en PBC 	

	<ul style="list-style-type: none"> • neemt actief deel aan overlegmomenten en KR/MDO 	<ul style="list-style-type: none"> • ondersteuner/coördinator ONW of buo-school
<ul style="list-style-type: none"> • leraar/klassenraad 	<ul style="list-style-type: none"> • neemt actief deel aan overlegmomenten en KR/MDO 	<ul style="list-style-type: none"> • ondersteuner/coördinator ONW of buo-school
	<ul style="list-style-type: none"> • kent het GC (goedgekeurde leerplannen) 	<ul style="list-style-type: none"> • zorgcoördinator/leerlingenbegeleider • reguliere begeleiding, PBC en vakbegeleiders • ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> • neemt een belangrijke rol in bij de selectie van de individuele doelen voor de leerling 	<ul style="list-style-type: none"> • zorgcoördinator/leerlingenbegeleider • ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> • neemt een belangrijke rol op bij het selecteren van haalbare en uitdagende doelen 	<ul style="list-style-type: none"> • andere betrokkenen denken hier kritisch mee over na tijdens het overleg zeker ook de leerling zelf en zijn ouders
	<ul style="list-style-type: none"> • kent het ZC en laat zich informeren over de regelgeving met betrekking tot IAC 	<ul style="list-style-type: none"> • reguliere begeleiding en PBC, coördinator ONW of buo-school
	<ul style="list-style-type: none"> • past de (redelijke)aanpassingen toe, ook op momenten dat er geen ondersteuning is 	<ul style="list-style-type: none"> • reguliere begeleiding en PBC • zorgcoördinator, leerlingbegeleider, en ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> • brengt diversiteitsdenken binnen in de klas 	<ul style="list-style-type: none"> • ondersteuner, PBC, CLB op vraag
	<ul style="list-style-type: none"> • zet in op groepsvorming 	<ul style="list-style-type: none"> • ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> • benut de kracht van klasgenoten 	<ul style="list-style-type: none"> • ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> • maakt de participatie van de leerling in de klas mogelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • zorgcoördinator, leerlingbegeleider • PBC, ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> • geeft feedback op het effect van de genomen maatregelen aan het team 	<ul style="list-style-type: none"> • ondersteuner

	<ul style="list-style-type: none"> legt linken naar fase 0 en 1 en heeft daarbij aandacht voor een mogelijk effect op de bredere klaswerking: een krachtige leeromgeving/UDL 	<ul style="list-style-type: none"> zorgcoördinator, leerlingbegeleider reguliere begeleiding en PBC
	<ul style="list-style-type: none"> neemt volgens eigen mogelijkheden mee verantwoordelijkheid op in het traject 	<ul style="list-style-type: none"> ondersteuner
<ul style="list-style-type: none"> leerling 	<ul style="list-style-type: none"> neemt deel aan overleg (indien mogelijk) 	
	<ul style="list-style-type: none"> kan aangeven (eventueel met ondersteuning) waar hij nood aan heeft 	<ul style="list-style-type: none"> ouders, leerkracht, ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> geeft naar eigen mogelijkheden feedback over wat werkt en wat niet werkt 	<ul style="list-style-type: none"> ouders, leerkracht, ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> denkt mee na over en bepaalt mee de selectie van de doelen (indien mogelijk) 	<ul style="list-style-type: none"> ouders, leerkracht, ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> wordt beluisterd/bevraagd rond zijn/haar eigen toekomstperspectief 	<ul style="list-style-type: none"> ouders, leerkracht, ondersteuner
<ul style="list-style-type: none"> ouders/ + 18j. leerling 	<ul style="list-style-type: none"> zijn een eerste bron van informatie over de sterktes, interesses en de noden van hun zoon/dochter 	
	<ul style="list-style-type: none"> bezorgen het verslag aan de school 	<ul style="list-style-type: none"> CLB
	<ul style="list-style-type: none"> zijn op de hoogte van de gevolgen voor studiesanctionering bij een IAC 	<ul style="list-style-type: none"> CLB ondersteuner/ coördinator ONW of buo-school PBC
	<ul style="list-style-type: none"> engageren zich om het IAC mee te realiseren 	<ul style="list-style-type: none"> ondersteuner
	<ul style="list-style-type: none"> geven feedback als het goed gaat - niet goed gaat 	<ul style="list-style-type: none"> CLB ondersteuner/coördinator ONW of buo-school
	<ul style="list-style-type: none"> brenge toekomstplannen en dromen in 	<ul style="list-style-type: none"> alle betrokkenen in brede zin (klasgenoten, ouders, leerkracht, ...)
	<ul style="list-style-type: none"> brenge specifieke know-how in 	<ul style="list-style-type: none"> ondersteuner

	<ul style="list-style-type: none"> • brengen in hoe het thuis loopt, wat (niet)werkt 	
	<ul style="list-style-type: none"> • denken mee na over en bepalen mee de selectie van de doelen 	
<ul style="list-style-type: none"> • medeleerlingen 	<ul style="list-style-type: none"> • staan open voor anders-zijn • zijn supporter, motivator • kunnen ingeschakeld worden als buddy • denken mee na over doelen, wat werkt en niet werkt 	<ul style="list-style-type: none"> • leerkracht • ondersteuner

6.4 Schoolexterne partners

wie	doet wat	met welke ondersteuning?
<p>PBC = zijn inclusiedeskundigen en dragen bij tot verbindende samenwerking. Zij doen dit via procesbegeleiding en professionalisering. 'zie visietekst 'De rol van pedagogisch begeleiders competentieontwikkeling in de ONW'.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informeert school, ouders, CLB, reguliere/vak-begeleiders rond een IAC-traject: wettelijk kader, samenwerking, organisatie... • procesbewaker (inclusieve houding, oplossingsgericht denken, kwaliteitsvol IAC, partnerschap..) • bewaakt leerling/ouderparticipatie, betrokkenheid CLB, interne en externe partners • brugfiguur (reguliere/vak-begeleider, externe hulpverleningsdiensten) • weegt GC/IAC af samen met alle betrokkenen • ondersteunt bij vormgeven, realisatie en evaluatie IAC-plan • begeleidt/volgt IAC-traject op • is alert voor doelgericht werken en toepassen van RA • bevordert out-of-the box denken • denkt samen met de reguliere begeleiding over acties op schoolniveau (in functie van gedragenheid) • zoekt mee naar een vervolgtraject • brengt zoekende scholen/ONW.. met elkaar in contact (zelforganiserende teams, LNW, ..) • heeft een makelaarsfunctie, wijst de weg naar anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • reguliere/vak-begeleiders • netwerkorganisatie • school, CLB • CLB, school • ondersteuner, school, CLB • school, ondersteuner • reguliere begeleider • -CLB • reguliere begeleider • CLB • reguliere begeleider, ONW

<p>Het zorgloket van het ONW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ontvangt de ondersteuningsvraag, bekijkt of deze aan de voorwaarden voor ondersteuning voldoet (is er een GV of een V) analyseert de ondersteuningsvraag van de school en bekijkt welke ondersteuning geboden zal worden • stuurt de vraag naar de juiste buo-school (type 2, 4, 6, 7) • is aanspreekpunt voor ouders, scholen en CLB • communiceert met alle partners 	
<p>CLB</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informeert school/ouders rond IAC • begeleidt ouders bij het maken van een schoolkeuze • neemt, op vraag, actief deel aan formele overlegmomenten • streeft naar een maximale consensus voor opmaak van een verslag • weegt mee af GC/IAC • is betrokken bij het afwegen van de RA • ondersteunt de school bij het opstellen van een IAC-plan • eerstelijns hulp bij spanningen tussen ouders en school • maakt een warme overdracht mogelijk bij schoolverandering • draaischijffunctie: verzorgt de communicatie met externen (PAB, TB, REVA, ...) • maakt samen met de school en de ouders werk van een toekomstplan, reeds vroeg in het leerproces ... 	<ul style="list-style-type: none"> • PBC • zie decreet leerlingenbegeleiding
<p>Ondersteuner Zie functieprofiel</p>	<ul style="list-style-type: none"> • treedt in actie nadat de school een ondersteuningsvraag stelde aan het ONW (zie fase 2 en 3 ZC) en het ONW deze ontvankelijk heeft verklaard • ondersteunt leraar(team) zonder de leerlinggerichte ondersteuning uit het oog te verliezen vanuit de vooropgestelde doelen en acties (zie IAC-plan) • neemt deel aan het overleg 	<ul style="list-style-type: none"> • coördinator ONW of buo-school • PBC • coördinator ondersteuningsnetwerk of buo-school • PBC

	<ul style="list-style-type: none"> • zet in op een professionele relatie met de leraar 	<ul style="list-style-type: none"> • coördinator ONW of buo-school • PBC
	<ul style="list-style-type: none"> • observeert en overlegt in functie van een brede beeldvorming 	
	<ul style="list-style-type: none"> • probeert de leervraag van de leraar concreet te krijgen 	<ul style="list-style-type: none"> • coördinator ONW of buo-school • PBC
	<ul style="list-style-type: none"> • zoekt mee naar hoe maatregelen in de klaswerking geïmplementeerd kunnen worden 	<ul style="list-style-type: none"> • collega-ondersteuners via intervisie/ coördinator ONW of buo-school • PBC
	<ul style="list-style-type: none"> • is motivator, is inspirator, staat model 	
	<ul style="list-style-type: none"> • heeft kennis van het ZC en handelingsgericht werken 	<ul style="list-style-type: none"> • school, CLB
	<ul style="list-style-type: none"> • werkt in overleg met de gewone school en op een transparante en systematische wijze, aan een brede beeldvorming van de leerling 	<ul style="list-style-type: none"> • het ganse team
	<ul style="list-style-type: none"> • brengt in samenspraak met leerling, ouders, school en CLB de zorgnoden van de leerling in kaart, verfijnt deze en zet deze om naar concrete doelstellingen voor de ondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> • het ganse team
	<ul style="list-style-type: none"> • evalueert en stuurt het ondersteuningsproces met de klasleerkracht/het leerkrachtenteam op regelmatige basis en op structureel vastgelegde momenten bij 	<ul style="list-style-type: none"> • het ganse team
	<ul style="list-style-type: none"> • zorgt voor een transparante communicatie over het proces van ondersteuning <p>Hierbij worden concrete, duidelijke afspraken over de aard, focus, en frequentie van de ondersteuning gemaakt, alsook over de acties (wie, wat, wanneer) die genomen zullen worden</p>	<ul style="list-style-type: none"> • het ganse team
andere partners: externe therapeuten - PAB - TB - studenten...	<ul style="list-style-type: none"> • sluiten aan bij formele overlegmomenten • zijn actief betrokken tijdens overlegmomenten en werken mee aan het 	<ul style="list-style-type: none"> • het ganse team • ouders en leerling

	<p>traject dat in de school doelgericht wordt uitgezet</p> <ul style="list-style-type: none"> • zijn medepartners in het realiseren van het IAC-traject • zijn medepartners in het realiseren van de vooropgestelde doelen 	<ul style="list-style-type: none"> • het ganse team • ouders en leerling • het ganse team • het ganse team-
--	--	---

7 De realisatie van individueel aangepaste curricula aan de hand van een IAC-plan

7.1 Aandachtspunten bij de realisatie van IAC

De volgende aandachtspunten gelden bij elke fase van een IAC:

- de vraag tot inschrijving (en wanneer de leerling een verslag krijgt nadat hij is ingeschreven)
- de vormgeving en opvolging (IAC-plan)
- de evaluatie (schriftelijke motivering bij niet behalen getuigschrift bao of het uitreiken van attesten verworven bekwaamheden in het secundair onderwijs).

Vertrek vanuit het GC en participatie

Vertrek steeds voor alle IAC van de goedgekeurde leerplannen en leerplandoelen³. Ook voor de leerling met een IAC staat de totale ontwikkeling voorop steeds met het oog op participatie binnen zijn leeftijdsgroep. Dit betekent dat er a priori aandacht is voor alle leerdomeinen. Verwijzend naar het bao, is Zin in Leren, Zin in Leven het GC en is er ook voor deze leerlingen aandacht voor de persoonsgebonden en cultuurgebonden ontwikkeling. Voor het secundair onderwijs betekent dit dat er naast aandacht voor de totale ontwikkeling uitgegaan wordt van de leerplannen en leerplandoelen³ per studierichting.

Zowel voor het basis- als secundair onderwijs wil dit zeggen dat er steeds ingezet wordt op differentiëren en remediëren en pas in tweede instantie op compenseren en dispensereren. Ook bij een IAC wordt op de eerste plaats gezocht naar alternatieven alvorens bv. een doel, een aantal doelen of zelfs nagenoeg alle doelen van een vak te schrappen.

Participatie binnen de klasgroep staat voorop. Er wordt steeds gezocht naar hoe de leerling kan aansluiten bij de lessen en activiteiten van zijn klasgroep. Hoe de leerling op zijn eigen manier kan deelnemen en welke bijdrage de leerling vanuit zijn mogelijkheden kan leveren. Dit vraagt kijken met een open blik naar mogelijkheden, waarbij elke bijdrage, hoe beperkt ook, gezien wordt als een waardevolle en een onmisbare bijdrage.

Een ontwikkelingsgerichte kijk, aandacht voor kleine stappen en brede doelbepaling

Het is de kunst om bij IAC te kunnen kijken en denken vanuit kleine ontwikkelstappen. Te vertrekken van de mogelijkheden die deze leerling heeft en van daaruit, ontwikkelingsgericht en vanuit een breed toekomstperspectief, onderwijs op maat aan te bieden. Veel schoolteams hebben

³ BaO: [Zin in Leren, Zin in Leven](#)
SO: [Nieuwe leerplannen secundair onderwijs](#)

vanuit deze gedachte al heel wat stappen gezet in de goede richting. Voor andere teams vraagt dit nog een belangrijke mindshift en zijn er nog veel leerkansen. We blijven voor elke leerling zoeken naar maximale leeruitkomsten. De lat ligt hoog voor iedereen. Dit neemt echter niet weg dat het einddoel niet voor iedereen hetzelfde moet zijn.

De doelbepaling gebeurt breed:

- welke leerkansen zijn er aanwezig in deze context?
- hoe kan de leerling aansluiten bij het GC?
- aan welke functionele doelen wil men werken?
- welke prioriteiten hebben de ouders en de leerling zelf?
- wat zijn leerdoelen vanuit therapeutische hoek in functie van het onderwijsleerproces?
- wat bevordert het welbevinden van de leerling?
- ...

Ga steeds uit van het positieve: wat wel lukt.

Teamwerk

Het vormgeven van een IAC is een proces dat enkel kan slagen wanneer dit gedragen wordt door een team, dat samen op weg gaat. Het gebeurt in samenspraak met alle relevante betrokkenen waaronder de leerling en de ouders. Het is eigen aan IAC dat er geen glazen bol is, dat er net zoals in elke ontwikkeling momenten van stilstand en niet weten zijn, dat er ups en downs zijn. Als team “ja” zeggen op een IAC is dan ook een hele uitdaging. Het betekent ja zeggen op een gezamenlijke zoektocht die nooit af is, die je voor heel wat uitdagingen plaatst maar je als team ongetwijfeld sterker zal maken en nieuwe wegen toont, ook voor andere leerlingen. Het betekent dat bij de beslissing tot inschrijving niet alles geweten is en dat teams doorheen dit traject groeien, met vallen en opstaan, met teleurstellingen, bijsturingen en aangename verrassingen. Schoolteams, leerkrachten, begeleiders, coördinatoren, ondersteuners ...moeten hiertoe de nodige opleiding, professionaliseringskansen en begeleiding krijgen.

7.2 Planmatig en handelingsgericht werken bij IAC: een IAC-plan

Katholiek Onderwijs Vlaanderen gebruikt de volgende terminologie (zie vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs, beschikbaar vanaf 15 november 2019 op de website van Katholiek Onderwijs Vlaanderen):

Gewoon onderwijs

Leerlingen met SOB met en zonder gemotiveerd verslag binnen het GC:

- basisonderwijs: zorgplan
- secundair onderwijs: begeleidingsplan

Leerlingen met SOB met een verslag binnen een IAC:

- basisonderwijs: IAC-plan
- secundair onderwijs: IAC-plan

Buitengewoon onderwijs

Handelingsplan, decretaal bepaald

Ook leerlingen met een IAC hebben recht op een kwaliteitsvolle, planmatige aanpak. Via een IAC-plan zoeken we een antwoord op de volgende vragen:

- ‘Wat doen de andere leerlingen tijdens de les?’
- ‘Hoe zal deze leerling gezien zijn mogelijkheden en beperkingen participeren aan de les en cognitief en sociaal-emotioneel worden uitgedaagd, welke aanpassingen zijn hierbij nodig?’⁴

Een IAC-plan is dynamisch en kadert binnen een proces van planmatig handelen en transparante en open communicatie. Je herkent in de opbouw het cyclisch proces van planmatig werken. Er bestaat geen opgelegd sjabloon voor de opmaak van een IAC-plan. Een IAC-plan kadert steeds binnen de visie en praktijk van de school rond planmatig werken.

*TIP: Ook de [M-cirkel](#) kan een methodiek zijn om een IAC-plan op te maken en zorgt ervoor dat alle elementen van HGW worden meegenomen. Laat je hierbij begeleiden door een PBC. De [PBC](#) kan je ook toeleiden naar voorbeelden van IAC-plannen ter inspiratie.

We willen benadrukken dat een IAC-plan een bondig document moet zijn dat de praktijk ondersteunt en geen administratieve last bezorgt. Voor een leerling die reeds tot de school behoort, is een IAC-plan het planmatig verderzetten en eventueel uitbreiden van de maatregelen die reeds in de vorige fasen van het ZC genomen werden en hun weerslag vonden in het zorg- en begeleidingsplan.

Formeel luik

De nodige praktische info.

- Datum verslag en type buo
- Datum gesprek(ken) voorafgaand aan opmaak IAC-plan

Gegevens van betrokkenen bij opmaak, besprekingen, verdere opvolging ...

(leerling, ouders, directeur, zorgcoördinator, leerlingbegeleider, leerkrachten, leden klassenraad, CLB-medewerker, ondersteuner, collega's uit welzijn enerzijds privé-kine's, privé-logo's, psychologen en pedagogen en anderzijds collega's van een MFC of CAR...).

Beginsituatie - Brede beeldvorming

Wie is deze leerling? In welke klasgroep komt deze leerling?

In de praktijk stellen we vast dat er vanuit het perspectief van de school een groot verschil is of het gaat om:

- een nieuwe leerling die voor de school onbekend is en zich met een verslag en vraag tot IAC inschrijft onder ontbindende voorwaarden;
- een leerling die na een evolutie binnen het GC door gewijzigde noden een verslag krijgt en overstapt naar een IAC

---

⁴ Mortier, K. 2010. Het creëren van ondersteuning voor kinderen met een beperking in klassen van het regulier onderwijs : van een expertmodel naar een partnerschapsmodel. Gent, U-Gent.

De school is met andere woorden in mindere of meerdere mate reeds bekend met de leerling. Indien de leerling overgaat van een GC naar een IAC gaat men ervan uit dat de school over voldoende informatie beschikt.

Indien de leerling zich onmiddellijk inschrijft met een verslag zijn de volgende stappen aangewezen:

Je start met een kwaliteitsvol inschrijvingsgesprek waarbij de eerste informatie wordt uitgewisseld. Je informeert naar wie de leerling is, welke doelen de ouders voor ogen hebben, welke ervaringen de ouders al hebben, welke ondersteuning beschikbaar is, welke ondersteuning de ouders van de leraren verwachten, of er specifieke vragen zijn... Je vraagt aan de ouders om het verslag samen met alle beschikbare informatie zoals bijvoorbeeld gegevens van de vorige school te bezorgen aan de school en legt een moment voor een vervolggesprek vast.

Tijdens het vervolggesprek ga je samen op zoek naar wat wel kan en laat je (voorlopig) los wat niet kan. Het gaat er niet om, om voor deze leerling hetzelfde na te streven, noch om voor de leerling iets volledig anders en los van de anderen te ontwikkelen. Waar het om gaat is te zoeken naar ontwikkelingskansen (cognitief én sociaal-emotioneel) binnen de context van jouw school

Bestaande documenten zoals verslag, zorgplan/begeleidingsplan, observatieverslagen, medische verslagen ... worden in overleg met alle betrokken partijen grondig overlopen, geanalyseerd en aangevuld met actuele informatie.

Het is de bedoeling om een zicht te krijgen op:

- de beginsituatie op verschillende leer- en ontwikkelingsdomeinen
- de onderwijs- en opvoedingsbehoeften
- beschermende- en risicofactoren in de omgeving bv. onderwijsleercontext, thuissituatie, kenmerken van de leerling, ...
- de mogelijkheden en moeilijkheden van de leerling
- het onderwijsloopbaanperspectief

Deze info wordt aangevuld met info met betrekking tot de mogelijkheden en noden van de klasgroep waar deze leerling deel zal van uitmaken.

Doelbepaling op maat

Hoe kan de leerling zich optimaal ontwikkelen en aansluiten bij de leeractiviteiten van de klasgroep?

Het uitgangspunt is steeds de optimale totale ontwikkeling van de leerling door zo veel als mogelijk aan te sluiten bij de leeractiviteiten van de klasgroep.

Voor de selectie en prioritering van de doelen vertrek je vanuit het GC.

- Welke doelen van het GC zijn haalbaar?
- Welke doelen zijn haalbaar mits RA?

Bijkomend kunnen nog specifieke doelen voor de leerling vooropgesteld worden.

- Welke prioriteiten hebben de ouders en de leerling zelf?
- Welke doelen worden nagestreefd in functie van het toekomstperspectief van de leerling?

- Welke doelen focussen op zinvolle participatie met de groep ongeacht de inhoudelijke haalbaarheid van de groepsdoelen?
- Wat zijn leerdoelen vanuit therapeutische hoek in functie van het onderwijsleerproces?
- Welke doelen bevorderen het welbevinden van de leerling?

De school legt de lat hoog voor de leerling en werkt steeds vanuit de zone van de naaste ontwikkeling.

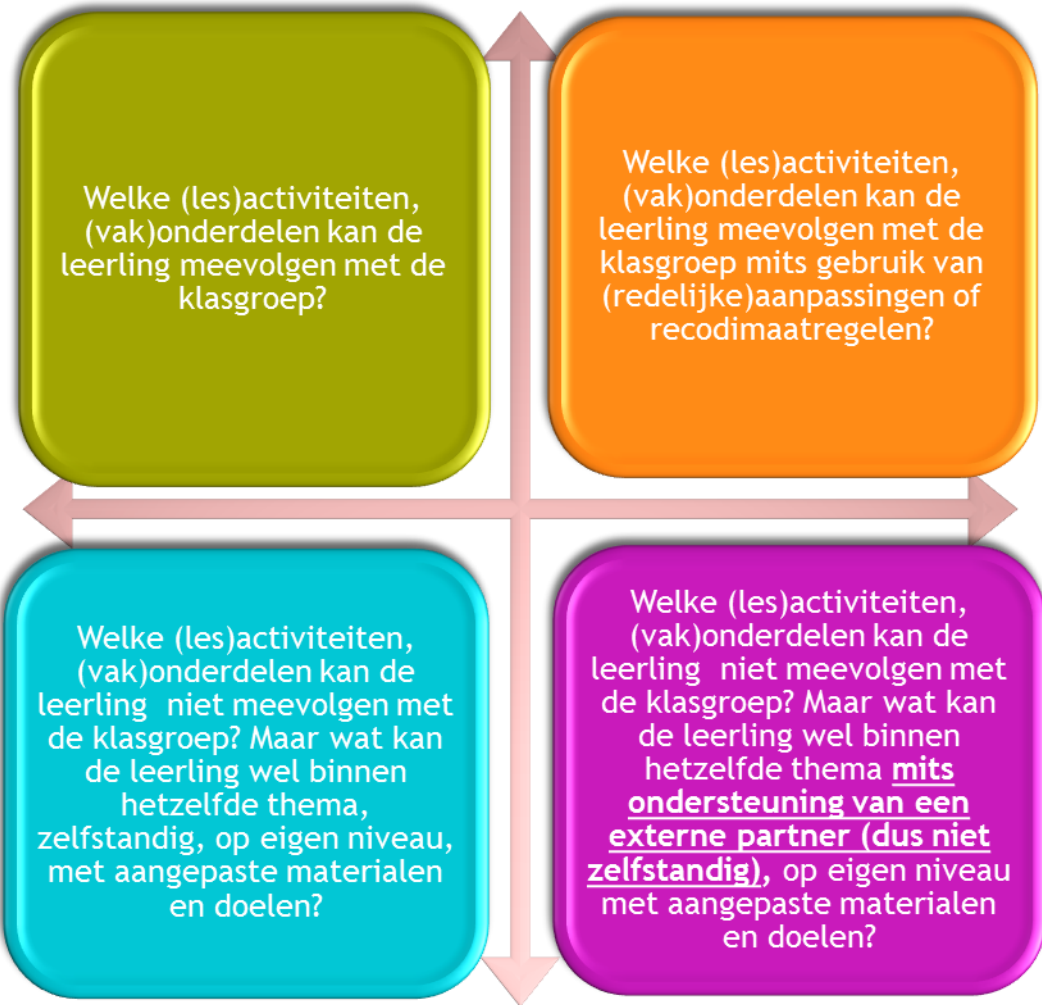
*TIPS:

- Alle betrokken leerkrachten kennen de ontwikkelingsdoelen/leerplandoelen en kunnen tijdens het proces aangeven welke doelen haalbaar, haalbaar mits RA, (nog) niet haalbaar zijn. Ze kunnen mogelijk nog 'andere' doelen toevoegen.
- Kennis van het zorgplan, begeleidingsplan,... dat eraan voorafging.
- Kennis van de inhoud van het verslag.
- Je kan dit visualiseren aan de hand van een organisatiekwadrant⁵

---

⁵ Pannecoucke, A. Organiseatiekwadrant. 2018. OVSG in samenwerking met PBC IAC Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Brussel, OVSG.

Voorbeeld lessenrooster basisonderwijs volgens organisatiekwadrant

Lessenrooster basisonderwijs					
	MAANDAG	DINSDAG	WOENSDAG	DONDERDAG	VRIJDAG
	Wiskunde	Wiskunde	Wiskunde	Godsdienst	Nederlands
	Nederlands	Nederlands/spelling-dictee	Nederlands	Wiskunde	Wiskunde/meetkunde
Speeltijd					
	Nederlands	Wiskunde	WO	LO	Nederlands
	WO	Frans/grammatica	WO	Frans/woordenschat	WO
Middagpauze					
	Frans/tekst	MuzO		Nederlands/spreken	LO/zwemmen/MuzO
Speeltijd					
	Godsdienst	MuzO		WO	LO/zwemmen/MuzO

	Leerling volgt mee met de klasgroep al dan niet met aangepaste doelen
	Leerling volgt mee met de klasgroep met (redelijke) aanpassingen al dan niet met aangepaste doelen
	Leerling werkt zelfstandig binnen hetzelfde thema met aangepaste materialen en doelen
	Leerling werkt met externe ondersteuning met aangepaste materialen en doelen

Voorbeeld lessenrooster secundair volgens organisatiekwadrant

Lessenrooster secundair B-stroom					
	MAANDAG	DINSDAG	WOENSDAG	DONDERDAG	VRIJDAG
	Mode theorie	Natuurwetenschappen	Wiskunde	Godsdienst	Zorg voor voeding
	Mode theorie	Frans	Nederlands	Wiskunde	Zorg voor voeding
Speeltijd					
	Mode praktijk	Zorg voor leef en woonsituatie	MAVO	MAVO	Nederlands
	Mode praktijk	Zorg voor leef en woonsituatie	MUZO	Natuurwetenschappen	PO
Middagpauze					
	Frans	Mode theorie		Personenzorg	LO
	Godsdienst	Mode praktijk		Personenzorg	LO
	Zorg voor voeding	Mode praktijk		Wiskunde	Nederlands

	Leerling volgt mee met de klasgroep al dan niet met aangepaste doelen
	Leerling volgt mee met de klasgroep met (redelijke) aanpassingen al dan niet met aangepaste doelen
	Leerling werkt zelfstandig binnen hetzelfde thema met aangepaste materialen en doelen
	Leerling werkt met externe ondersteuning met aangepaste materialen en doelen

Vorbereiding

Nadenken over aanpak en methodieken.

- Hoe zullen we de vooropgestelde doelen evalueren?
- Welke aanpassingen zijn nodig in functie van de geselecteerde doelen?
- Wie doet wat tegen wanneer?
- Wat zijn de ondersteuningsnoden van de leerkrachten?

Uitvoering

Planmatige aanpak volgens afspraken die gemaakt zijn.

Evaluatie

Het is belangrijk dat de betrokken partijen op geregelde basis stilstaan bij de stappen die gezet zijn en bijstellingen doen waar nodig. Zo wordt het IAC-plan een dynamisch document dat constant bijgestuurd wordt.

Volgende punten komen aan bod tijdens het overleg:

- In welke mate slagen we erin om de leerling te laten participeren aan het klas-/schoolgebeuren?
- Hoe is het sociaal-emotioneel welzijn van de leerling?
- Werden de vooropgestelde doelen al dan niet behaald?
- Welke bijstellingen zijn nodig?
  - Selectie van andere/ nieuwe doelen
  - Andere aanpak/methodiek om de vooropgestelde doelen te bereiken
  - Vernieuwde blik op de ondersteuningsnoden van de leerkracht/ het schoolteam
  - Naar andere studierichting

Wanneer men als team vaststelt dat men voldoende tijd heeft genomen en zich heeft laten bijstaan om te groeien in het werken vanuit een inclusieve visie, wanneer na regelmatige brede evaluaties en bijstellingen van het IAC-plan en de manier van aanpakken, blijkt:

- dat de vooropgestelde doelen voor deze leerling niet behaald werden
EN
- het sociaal-emotioneel welzijn van de leerling onvoldoende is
EN
- de leerling onvoldoende kan participeren aan het schoolgebeuren,

moet binnen het gekozen traject nagegaan worden wat men nodig heeft om aan de onderwijsbehoeften van de leerling tegemoet te komen of kan men de keuze voor een ander traject overwegen. Dit besluit wordt steeds genomen op basis van een combinatie van factoren en is steeds het resultaat van multidisciplinair overleg.

Als school is het belangrijk om te weten dat ook hier procedures voor zijn (zie wijzigende nood aan aanpassingen bij een reeds ingeschreven leerling in het gewoon onderwijs, [zie mededeling, leerlingen met een verslag inschrijven in het gewoon onderwijs](#)).

*TIPS:

- Om planlast te vermijden kan je op het IAC-plan ruimte voorzien voor een korte neerslag van de evaluatie. Werk met een kleur om mogelijk nieuwe doelen toe te voegen.
- Leg bij elk evaluatiemoment de afspraak vast voor het volgend overleg.

8 De ondersteuning van leerlingen met een IAC

Vanaf 1 september 2017 is een nieuw ondersteuningsmodel in werking getreden. Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft 15 ONW) gevormd, bestaande uit scholen gewoon en buitengewoon onderwijs, in co-creatie met CLB en [pedagogische begeleiding](#).

Alle leerlingen die beschikken over een verslag hebben recht op ondersteuning. Dit recht start op dag 1 van de lesbijwoning, ook indien het gaat om een inschrijving onder ontbindende voorwaarde. Een afweging van de redelijkheid van aanpassingen kan immers niet gemaakt worden als er geen of onvoldoende zicht is op de mogelijke ondersteuning. Na de beslissing om een leerling voortgang te laten maken op basis van een IAC, kan deze ondersteuning gehandhaafd blijven.

De school gewoon onderwijs kan in samenspraak met de ouders een ondersteuningsvraag stellen aan het zorgloket van het ONW waarbij de school gewoon onderwijs is aangesloten. Wanneer de leerling beschikt over een verslag type 2 (verstandelijke beperking), 4 (motorische beperking), 6 (visuele beperking), of 7 (auditieve beperking en STOS) kan de ondersteuningsvraag aan het zorgloket van het ONW of rechtstreeks aan de betrokken buo-school gesteld worden, meer info is te vinden op de [website van onderwijs vlaanderen](#).

De ondersteuning wordt afgestemd op de vastgestelde noden. De duurtijd en de intensiteit van de ondersteuning liggen dus niet op voorhand vast. De ondersteuning kan van korte duur zijn of gedurende het hele schooljaar lopen. Het gaat dus per definitie niet meer om ondersteuning voor een volledig schooljaar. Waar nodig, is dit wel mogelijk. De intensiteit (aantal uren ondersteuning per week) kan tijdens de periode van ondersteuning variëren. De geboden ondersteuning in een gewone school kan, naargelang de ondersteuningsvraag, leerkracht-, team- of leerlinggericht zijn en moet steeds voelbaar zijn tot op de klasvloer. Het ondersteuningsmodel legt de nadruk op leerkracht- en teamgerichte ondersteuning, zonder leerlinggerichte ondersteuning uit het oog te verliezen. Voor meer info verwijzen we u graag naar de [website van Katholiek Onderwijs Vlaanderen, ondersteuningsmodel](#)

De IAC-praktijk leert ons dat de geboden 'officiële' ondersteuning vaak niet volstaat. Dit betekent dat deze ondersteuning in de praktijk vaak aangevuld wordt met hulp van stagiairs, vrijwilligers, persoonlijk assistenten... Dit is geen eenvoudige zoektocht. Vanuit Katholiek Onderwijs Vlaanderen willen we benadrukken dat de zoektocht naar bijkomende ondersteuning steeds een verantwoordelijkheid is van het ganse team rond de betreffende leerling. Dit wordt dan ook in het overleg opgenomen. De nood en beschikbaarheid van de nodige ondersteuning is een belangrijk element in de afweging van de redelijkheid van de aanpassingen, maar je kan bijkomende ondersteuning niet als voorwaarde formuleren of de ouders hier als enige partner verantwoordelijk voor houden.

Ondersteuning voor de leerling in een IAC wordt in samenspraak met alle partners georganiseerd. Het CLB en ondersteuners zijn voor de school belangrijke aanspreekpunten om de ondersteuning van leerlingen in een IAC te realiseren. Ondersteuners worden in hun ONW geprofessionaliseerd en ondersteund door coördinatoren en PBC. PBC zetten in op de realisatie van inclusief onderwijs in

verbindende samenwerking. Zij hebben binnen Katholiek Onderwijs Vlaanderen uitdrukkelijk de rol om kwaliteitsvolle IAC mee te realiseren. PBC coachen de ondersteuners en kunnen bij het opzetten van een IAC (afwegen grenssituaties GC/IAC, afwegen redelijkheid aanpassingen, vormgeven IAC-plan, transitiemomenten ...) mee ondersteunen tot op de klasvloer. We adviseren je daarom om hen vanaf dag één bij vragen rond een IAC in te schakelen. De contactgegevens van de PBC verbonden aan jouw ONW vind je terug op de website bij '[competentieontwikkeling](#)'.

9 Het toekomstperspectief van jongeren met een IAC

9.1 Inleiding

Bij het nadenken over gepaste maatregelen ter ondersteuning van de jongere met SOB, is de focus op het inclusief toekomstperspectief van deze jongere van groot belang. Hoe zien de ouders de toekomst van de jongere? Heeft de jongere hier zelf een antwoord op? Wat zegt de klassenraad? Het samenbrengen van deze verschillende stemmen zal tot verdere dialoog en afstemming leiden en zo gaandeweg het inclusief toekomstperspectief verfijnen en concretiseren. Belangrijk is hier om de blik heel erg breed te houden en vroeg genoeg aan dit proces te beginnen. Voor deze jongere zou het inclusief toekomstperspectief buiten onze comfortzone kunnen liggen. In dat geval gaat er vaak veel tijd over en is het de rol van alle betrokkenen (ook die van de school) om partners te zoeken, netwerk aan te spreken, out-of-the-box te denken. Enkel op die manier komt het volledige perspectief in beeld en maximaliseren we de toekomstmogelijkheden van de jongere.

De zorgregie van de school start vanuit een onderzoekende houding naar interesses en sterktes van de jongere en hoe deze beschermende factoren in functie van de doelen voor deze leerling het IAC kunnen stofferen.

Het kan daarom voor de school relevant zijn om eerst na te denken over wie significante betrokkenen zijn in het netwerk rond deze leerling. Dit geeft de mogelijkheid om vanuit een ruime en relevante beeldvorming, het inclusief toekomstperspectief in al zijn facetten te belichten. Het doel is groeikansen creëren die de totale ontwikkeling van de jongere ten goede komt en die de jongere versterken om zich zo zelfstandig mogelijk te ontplooien.

Dit kan zijn met een inclusief toekomstperspectief op een studieloopbaan in vervolgonderwijs, op arbeidsbegeleiding, op een concrete werkplek, maar ook op een sociaal leven, op vrijetijdsbesteding, op zo zelfstandig mogelijk wonen en leven, op zich goed voelen en betekenisvolle relaties kunnen aangaan,... In eerste instantie is het de jongere zelf die aangeeft welke prioriteiten, mogelijkheden en keuzes relevant zijn. Ook ouders spelen hierbij een belangrijke rol. Het verkennen van deze domeinen daagt elke school uit. Het is evenwel van groot belang om ook deze pistes te bekijken. Net voor deze leerlingen vallen vaak bij het afstuderen de sociale contacten en het sociaal netwerk weg. Het is dus van groot belang om samen met het CLB de hele sociale kaart in beeld te brengen. Vaak is een gerichte toeleiding naar een partnerorganisatie een stap van goudwaarde.

Kwaliteitsvolle IAC zullen in een IAC-plan vorm krijgen op school en een (betekenisvol) voortraject inhouden van wat de jongere in de toekomst beoogt. Het IAC houdt dan ook rekening met doorstroommogelijkheden bij scharniermomenten. De doelen van het IAC zijn geformuleerd in functie van dat inclusief toekomstperspectief.

9.2 Samenwerking met andere partners en aandachtspunten tijdens de 3° graad secundair onderwijs en redelijke aanpassingen tijdens stages

Samenwerken met externe partners om een betekenisvol, inclusief toekomstperspectief voor deze leerlingen te realiseren, is nodig. De school dient over de juiste en volledige informatie te beschikken, om optimale groeikansen planmatig en doelgericht op te nemen. Samenwerken gebeurt in eerste instantie met de leerling zelf, zijn ouders, zijn context, het CLB, PBC, ONW...

Vele buso-scholen hebben in het kader van het vervolgtraject een verregaande samenwerking uitgebouwd met verschillende externe partners voor hun leerlingen. Via collegiale consultatie, eventueel gefaciliteerd door het CLB (vanuit zijn draaischijffunctie) en PBC of door de partners van het betrokken ONW, kan er doelgroepspecifiek heel wat know-how uitgewisseld worden. Hierbij denken we aan samenwerking met maatwerkbedrijven, contacten met VDAB, afspraken met MFC of diensten RTH, stageplaatsen enz. We raden daarom aan buiten de muren te treden.

Daarnaast zijn er nog andere externe partners bv.:

*Onderwijs:

- Aanspreekpunt [SIHO](#)

*Tewerkstelling:

- [VDAB](#) met GTB en GOB

Binnen de VDAB zijn er twee gespecialiseerde diensten waar je beroep op kan doen als je sociale, psychische, mentale of fysieke problemen hebt en werk zoekt. De VDAB beslist of de beperking erkend wordt als arbeidsbeperking. Door de beperking te laten erkennen, heb je recht op ondersteunende maatregelen. GTB en GOB zijn niet rechtstreeks toegankelijk, toeleiding gebeurt via VDAB.

- a [GTB](#) geeft hulp bij het solliciteren en werk vinden.
- b [GOB](#) biedt begeleiding door een coach bij werkplekleren. Je krijgt ook sollicitatiebegeleiding en wordt ondersteund als je een job vindt.
- c Mogelijke maatregelen:

- [Bijstand van een tolk voor doven of slechthorenden](#)
- [Tegemoetkoming voor arbeidsgereedschap, -kleding en arbeidspostaanpassingen](#)
- [Tegemoetkoming in je verplaatsingskosten](#)
- [Vlaamse ondersteuningspremie \(VOP\)](#)
- [Tewerkstelling in de lokale diensteneconomie](#)
- [Tewerkstelling in een maatwerkbedrijf](#)
- [Actief zijn in arbeidszorg](#)
- [Integratietegemoetkoming](#)
- [Transitietraject overgang secundair onderwijs, tewerkstelling](#)

Zie ook de brochure '[redelijke aanpassingen op het werk](#)' van Unia en de website van [GRIP](#).

*Welzijn:

- [MFC](#)
- [Brugproject](#)
- [VAPH](#)
- [DOP](#)
- [CAR](#) en REVA
- [RTH](#)
- [IJH](#)

Meer en meer komen ondersteunende cirkels in beeld, waarbij de leerling centraal staat en de ondersteuning start in het eigen netwerk. Via samenwerking met externe partners liggen er extra kansen om vanuit onderwijs de verbinding te maken met welzijn en tewerkstelling. De netwerkverbreding zal niet alleen de jongere maar ook de school versterken. Via [de sociale kaart](#) kan je aan de nodige informatie geraken. Als school blijf je verantwoordelijk voor het traject. Daarbij kun je vanuit jouw regierol een beroep doen op het CLB om zijn draaischijffunctie te vervullen. Die samenwerking tussen school en CLB vormt de basis voor een goede samenwerking, ook met externen. Het CLB is een partner die ook over deze info beschikt. De school heeft hier in de eerste plaats een belangrijke signaalfunctie

Het inclusief toekomstperspectief van de jongere met een IAC zal de klassenraad helpen om de juiste maatregelen en doelen in functie van de totale ontwikkeling van de jongere op een handelingsgerichte manier uit te werken met het oog op maximale participatie en zelfrealisatie in het dagelijkse leven.

Tijdens de 3° graad secundair onderwijs en tijdens stages kan men de leerling al voorbereiden op de toekomst, enkele tips.

*TIPS 3° graad secundair onderwijs:

- Laat de leerling in een IAC zoveel mogelijk werkervaring opdoen, via stages/praktijk op verplaatsing, weekendwerk,...
- Zorg ervoor dat de leerling in een IAC zoveel mogelijk werkattitudes en sociale vaardigheden leert.
- Richt de doelen van het IAC zoveel mogelijk op de eventuele toekomstige werksituatie van de leerling en de werkvaardigheden die hiervoor nodig zijn.
- Richt de doelen van het IAC ook zoveel mogelijk op de randvoorwaarden van een toekomstige werksituatie: openbaar vervoer, rijbewijs, budgetteren, veilig gebruik maken van GSM, sociale media...
- Indien de leerling alsnog in aanmerking lijkt te komen voor een gewone certificering, verken deze mogelijkheden dan voor de toekomst van deze leerling. Bijvoorbeeld: aanvraag gelijkwaardigheid, examencommissie,...
- Schakel zo mogelijk een student in (lerarenopleiding, ortho (bachelor of master), VSPW (vormingsleergang voor sociaal en pedagogisch werk), PJK (Pedagogie van het jonge kind), ...) om een project uit te werken (zoals gebruik maken van openbaar vervoer, GSM, klokkezen, ...)

Tips rond RA op stages:

- Informeer bij PBC en vakbegeleiders wat mogelijke RA op stage zijn
- Bereidt de stageperiode voor door een voorafgaand bezoek aan de stageplaats en kennismaking met de stagementor in functie van voorspelbaarheid, bereikbaarheid, zelfredzaamheid (verplaatsing) ...
- Bespreek samen met de leerling de doelen die men wil behalen en welke noden de leerling zelf aangeeft om die doelen te bereiken.
- Zorg voor een aangepast uurschema, ingebouwde rustpauzes, een aparte rustplaats/stilteplaats...
- Beperk de stage in tijd: minder dagen, halve dagen
- Zorg voor een aangepaste stageplaats met mogelijkheid tot extra begeleiding
- Spreek aangepaste opdrachten af in functie van fysieke haalbaarheid, variatie voor aandachtsspanning
- Maak afspraken rond hoe de leerling wordt ondersteund:
  - Vereenvoudigde opgedeelde instructie
  - Instructie luidop doornemen gekoppeld aan stappenplan en formatief evalueren
  - Stappenplannen voor de uitvoering van opdrachten:
    - Opgedeeld in deelopdrachten
    - Schriftelijke opdracht gecombineerd met visuele voorstelling (picto's/foto's/instructiefilmpje)
    - Digitaal ondersteund (Tablet/Smartphone)
    - Ingesproken op Smartphone
    - Timing met Smartphone
  - Opvolging tijdens de opdracht door andere leerling of stagebegeleider, -mentor
  - Zelfevaluatiemogelijkheid met checklist (schriftelijk, visueel, digitaal)
  - Nabespreking met doornemen van de verschillende stappen van de opdracht
- Maak afspraken rond compenserende technische middelen: tekstvergroting, spellingcheck, checklists, aangepaste thermometer, aangepast klavier, hoofdtelefoon, tilhulpmiddelen, aangepaste bureaustoel ...
- ...

Hieronder bieden we een overzicht van de mogelijkheden NA een IAC. Omdat een leerling met een verslag individuele begeleiding vraagt, ontwikkelingsgericht en afgestemd op de ondersteuningsnood, is een sluitende ophijsting maken van samenwerkingsverbanden niet mogelijk. We proberen door het belichten van enkele zaken inspiratie te bieden om op weg te gaan en mogelijkheden te ontdekken. Deze lijst is niet af!

9.3 Mogelijkheden na een IAC

9.3.1 Breed in kaart brengen van de noden en mogelijkheden op alle levensdomeinen

Start met het breed in kaart brengen van de noden en mogelijkheden op alle levensdomeinen. Je kan je daarbij laten ondersteunen door de volgende diensten:

- [DOP](#)
Helpt de leerling en zijn ouders om de weg te vinden in het ondersteuningsaanbod van het VAPH of van andere zorgaanbieders
- [VZW LUS](#): legt de klemtoon op het uitbouwen van een sterk persoonlijk netwerk
- [Brake Out](#): is een leerprogramma voor jongeren met een cognitieve ondersteuningsnood of verstandelijke beperking. Dit is een nieuw initiatief van KONEKT. 3 jaar lang gaat men met de jongeren op zoek naar hun talenten en bouwt men mee aan hun toekomstplan.
- ...

9.3.2 Toch nog een diploma behalen?

- [Secundair volwassenonderwijs](#) (vroeger ‘tweedekansonderwijs’): hier gelden voor de toelating geen diplomavereisten. Het behalen van het diploma secundair onderwijs is hier mogelijk!
- [Volwassenonderwijs](#) (CVO): voor het hoger beroepsonderwijs (HBO) zijn er toelatingsvoorwaarden waaronder diploma secundair onderwijs. Eventueel kan men ook toegelaten worden na een toelatingsproef. Voor de andere opleidingen is geen voorkennis vereist (zie ook hierboven)
- [Syntra](#): voor sommige opleidingen is een diploma secundair onderwijs een voorwaarde tot inschrijving. Het behalen van het diploma secundair onderwijs is mogelijk via ‘leertijd’.
- [OKOT-VDAB](#) dankzij een samenwerking van VDAB met Onderwijspartners kunnen werkzoekenden zonder secundair diploma een knelpuntberoep leren met een grote kans op het vinden van werk én tegelijkertijd een secundair diploma behalen. Zo een opleidingstraject heet OKOT-VDAB. Let wel: een van de voorwaarden is dat je reeds een jaar de schoolbanken hebt verlaten. Dit sluit dus niet mooi aan op het gelopen traject op school.
- [Examencommissie](#): ook via deze weg kan je je diploma secundair onderwijs halen
- [Centra voor leren en werken](#): hoewel dit hier niet onmiddellijk op de juiste plaats lijkt, belichten we ook de mogelijkheid om tijdens de schoolloopbaan over te schakelen naar het deeltijds onderwijs. Mogelijks biedt dit een uitkomst voor enkele leerlingen die binnen een traject van leren en werken wel aan een reguliere studiebekrachtiging zouden kunnen komen. Alleszins bieden CLW de mogelijkheid om deelattesten te verwerven.

9.3.3 Werkloosheidsuitkering

Het huidige attest van verworven bekwaamheden voor een leerling die een IAC volgt in het gewoon secundair onderwijs geeft geen recht op de inschakelingstijd en de daaraan gekoppelde inschakelingspremie. Indien zij toch tewerkgesteld geraken en werkloos worden, vallen zij net als iedereen onder de regelgeving rond werkloosheid. Voor sommige leerlingen gaat dit niet op omdat zij niet tewerkgesteld worden.

Een ziekte-uitkering is gekoppeld aan een fase van inactiviteit tijdens tewerkstelling. Wie dus niet tewerkgesteld is, voldoet dus niet aan de voorwaarde om een ziekte-uitkering te ontvangen. Niet alle leerlingen die uitstromen met een IAC worden tewerkgesteld.

9.3.4 Werkmogelijkheden

Normale arbeidscircuit

Een leerling zonder arbeidsbeperking die binnen het IAC voldoende werkattitudes, sociale vaardigheden en werkvaardigheden kon leren, kan terecht in het gewone arbeidscircuit. Niet voor alle jobs wordt een diploma of getuigschrift gevraagd.

Groenezorginitiatieven

Een groenezorginitiatief is een initiatief van een bedrijf, vereniging of particulier waarin activiteiten van land- of tuinbouwproductie of andere activiteiten die betrekking hebben op de omgang met planten of dieren, deel uitmaken van de dagactiviteiten voor mensen uit kwetsbare groepen. De activiteiten gebeuren onder begeleiding. Voorbeelden van een groenezorginitiatief zijn een zorgboerderij, een dierenasiel, een dierenpension, een belevingshoeve,...

Tewerkstelling in de lokale diensteneconomie

Een leerling die door een [arbeidsbeperking](#) tijdelijk niet in het gewone arbeidscircuit kan werken, kan de toelating krijgen om in een bedrijf in de lokale diensteneconomie te werken. Dit is een bedrijf dat lokale werkgelegenheid biedt aan mensen die moeilijk hun weg vinden naar de arbeidsmarkt. Het gaat bijvoorbeeld over buurtgerichte kinderopvang, fietspunten, energiesnoeiers, vervoers- en boodschappendiensten... Als de leerling een toelating krijgt, wordt hij aangeworven met een arbeidsovereenkomst die minstens het gewaarborgd minimum maandinkomen garandeert (zoals voorzien in de cao nr. 43). Hij krijgt aangepast werk en wordt deskundig begeleid. Na maximum 5 jaar tewerkstelling in de lokale diensteneconomie zet hij de stap naar een tewerkstelling in het gewone arbeidscircuit. Hij wordt hier tijdens de tewerkstelling in de lokale diensteneconomie op voorbereid.

Tewerkstelling in een [maatwerkbedrijf](#)

Maatwerkbedrijven werden vroeger omschreven als sociale, beschermde of beschutte werkplaatsen. Een maatwerkbedrijf is een tewerkstellingsplaats voor personen met een arbeidshandicap die kunnen werken maar die tijdelijk of definitief niet in het normaal economisch circuit terecht kunnen. De werknemers krijgen een gewaarborgd minimum maandinkomen. Naast de vaste locatie gaan meer en meer werknemers vanuit de werkplaats ook op verplaatsing activiteiten uitvoeren. De werknemers worden door een begeleider op de werkvloer begeleid. Voor andere vragen en problemen kan de werknemer terecht bij de sociale dienst van het maatwerkbedrijf.

De activiteiten die men kan uitvoeren zijn zeer gevarieerd:

- Metaalbewerking: afvullen en verpakken van schroeven en spijkers, montage van onderdelen, laswerk, zandstralen, ...
- Houtbewerking: maken van paletten en verhuiskisten en productie van meubilair, opkuisen van antieke meubels, ...
- Drukkerij: zeefdruk, bedrukking, plooiën, snijden, inbinden van boeken, kartonnage, ...
- Verpakking: manuele verpakking, herverpakken, etiketteren, samenstelling van displays, ...
- Textiel: stikwerk, strijken, zeefdruk, afboorden tapijten, stofferen van meubels, versnijden, herstellingen, ...
- Elektronica: productie van onderdelen, solderen, samenstellen van elektrische toestellen, herstellingen, ...
- Groenzorg: onderhoud van parken, plantsoenen, terreinen en tuinen, opruimen van zwerfvuil, ...
- Kunststof: montage en controle van kunststofonderdelen, productie, lijmen, ...

Actief zijn in de [arbeidszorg](#)

Is het door een [arbeidsbeperking](#) niet mogelijk om aan de slag te gaan in het gewone of beschermde arbeidscircuit, maar lukt het wel om enkele uren per week eenvoudige taken uit te voeren? Dan is arbeidszorg een goede piste. Dit wordt ook begeleid werk genoemd.

Bij arbeidszorg voert men onder begeleiding eenvoudige taken uit in een maatwerkbedrijf of in een gewoon bedrijf (tuinbedrijf, bakker...). Zo kan men de eigen competenties inzetten en verder ontwikkelen. In principe zijn alle arbeidslocaties mogelijk, als ze passen bij de interesses, noden en mogelijkheden. Enkele voorbeelden: kleuterschool, bibliotheek, secretariaat,...

Indien men werkt in arbeidszorg, wordt men niet betaald voor de activiteiten, maar behoudt men een uitkering. In de non-profit-sector kan men daarbij ook een vrijwilligersvergoeding krijgen.

KONEKT: organiseert in heel Vlaanderen praktijkgerichte opleidingen voor personen met een verstandelijke beperking en/of autisme:

Opleiding co-medewerker in een bedrijf

Opleiding co-begeleider in de kleuterklas

Elke opleiding bestaat uit 14 opleidingsdagen en een stage. Tijdens de opleidingsdagen gaat men samen op zoek naar je talenten en werkkwaliteiten.

9.3.5 [Organisaties voor vrijetijdszorg](#): aangepaste activiteiten

Het VAPH erkent en subsidieert een aantal organisaties voor vrijetijdszorg. Die organisaties bieden aangepaste vrijetijdsactiviteiten aan voor personen met een handicap. Een erkenning als persoon met een handicap door het VAPH is niet vereist.

De meeste van de betrokken organisaties staan zelf in voor de aangepaste activiteiten. Voor kinderen en jongeren gaat het onder meer om speelpleinwerking, jeugdateliers en vakantiecampen. Voor volwassenen bieden de organisaties voor vrijetijdszorg onder meer clubwerking, reizen, cultuuruitstappen, ontmoetingscafés, vorming en sport aan.

Een aantal organisaties legt eerder de nadruk op vrijetijdsbemiddeling: zij stimuleren en begeleiden de personen met een handicap in hun zoektocht naar een geschikte, gewone vrijetijdsorganisatie die zich niet specifiek tot personen met een handicap richt.

9.3.6 [Bewindvoering](#)

In 2014 ging een nieuwe wet van kracht, de vroegere verlengde minderjarigheid en voorlopige bewindvoering heten nu gewoon: bewindvoering. Deze beschermingsmaatregel vertrekt van de mogelijkheden van het kind: wat kan hij zelf beslissen, bij welke beslissing heeft hij hulp nodig, en welke beslissingen neemt iemand anders beter in zijn of haar plaats?

Deze bewindvoering wordt geregeld via een vrederechter en is slechts voor een beperkte groep leerlingen aan de orde.

'Verlengd minderjarig' bestaat niet meer

Vóór 1 september 2014 kregen personen met een ernstige verstandelijke handicap vaak het statuut 'verlengd minderjarige'. Hierbij bleven de ouders hun ouderlijk gezag uitoefenen vanuit het principe dat iemand met een verstandelijke beperking niets kon en men dus moest bepalen wat deze persoon wel nog kon. Indien beide ouders op een bepaald moment wegvielen, werd er een voogd aangesteld.

Vanaf 1 september 2014 (op basis van de wet op bewindvoering van 2014) beslist een vrederechter over de bewindvoering bij een aanvraag voor een beschermingsmaatregel. Op die manier wordt er meer op maat gewerkt. Men gaat ervan uit dat de persoon in kwestie alles kan en dat de vrederechter bepaalt wat niet mogelijk is.

Er is echter nog een groep personen met een handicap die het statuut van 'verlengd minderjarige' bezitten. Vanaf 1 september 2019 gaan al deze personen automatisch over naar het statuut van 'bewindvoering'. De ouders (of voogd) van deze personen worden per 1 september 2019 automatisch aangesteld als bewindvoerder. Hiervoor hoeven zij dus niets te ondernemen.

10 Besluit

Met de uitrol van de wervende kracht van een droom, [perspectief 2025](#), zet ook Katholiek Onderwijs Vlaanderen in op de realisatie van kwaliteitsvol inclusief onderwijs. Scholen die vandaag op weg gaan in het realiseren van kwaliteitsvolle IAC zetten daarin reeds belangrijk stappen. Stappen die ons leren dat er nog heel wat uitdagingen zijn op het vlak van gedifferentieerde studiebe-krachtiging, gepaste ondersteuning, competentieontwikkeling van leerkrachten en schoolteams, verbindende samenwerking tussen alle partijen... Stappen die ons ook tonen dat het realiseren van de Katholieke dialoogschool in respect voor alle leerlingen in hun diversiteit vandaag al gebeurt vanuit een onvoorwaardelijk geloof in de groei- en ontwikkelingskansen van elke leerling, gene-reus én ambitieus.

Deze handleiding is nooit af. Graag willen we deze ten behoeve van onze leerlingen blijven aan-vullen en inspireren. Aarzel daarom niet om ons jouw goede praktijkervaringen mee te delen, zo-dat we deze ook kunnen opnemen. We kunnen op deze manier van elkaar leren en elkaar inspire-ren.

Contactpersoon: inge.ranschaert@katholiekonderwijs.vlaanderen

Bronnen

Booth Tony & M. Ainscow. 2015. Index voor inclusie, werken aan leren en participeren op school. Leuven, UCLL.

Devroey, A. & K. Mortier. 2002. Polyfonie in de klas. Een praktijkboek voor inclusie. Leuven, Acco.

Giangreco, M., Cloninger, C. & Iverson, V. 1998. Choosing outcomes and accomodations for chil-dren: a guide to educational planning for students with disabilities. (2nd edition) Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.

Gelijke rechten voor iedere persoon met een handicap, GRIP vzw. <https://www.gripvzw.be/>

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. 2019. Dienst curriculum, team basisonderwijs, Zin in Leren, Zin in Leven. Brussel, Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2019. Dienst curriculum, team secundair onderwijs, Nieuwe leerplannen secundair onderwijs. Brussel, Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2016. Dienst Lerenden, Begrippenkader zorg/leerlingbegeleiding. Brussel, Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2019. Dienst Lerenden, Mededeling, Inschrijven van leerlingen met een verslag in het gewoon onderwijs. Brussel, Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2019. Dienst Lerenden, Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs 5de druk. Brussel, Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2016. Dienst Lerenden, Visietekst IAC. Brussel, Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Mittler, P. 1996. Professional Development to meet special education needs. Report of the department of Education and Employment, London: SENTC (Special Needs Training Consortium): 97.

Mortier, K. 2010. Het creëren van ondersteuning voor kinderen met een beperking in klassen van het regulier onderwijs: van een expertmodel naar een partnerschapsmodel. Gent, U-Gent.

Mortier, K. & I. Ranschaert. 2015. Inclusieve waarden en normen in ons onderwijs: waarom en hoe? Tijdschrift School- en klaspraktijk.

Pannecoucke, A. Organisatiekwadrant. 2018. OVSG in samenwerking met PBC IAC Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Brussel, OVSG.

Unia. 2017. Aan het werk met een handicap, redelijke aanpassingen op het werk. Brussel, Interfederaal gelijke kansen centrum.

Unia. 2017. Met een handicap naar de school van je keuze, redelijke aanpassingen in het onderwijs. Brussel, Interfederaal gelijke kansen centrum.

Van de Putte, I. & E. De Schauwer(red). 2018. Leren omgaan met diversiteit in de klas. Het GOL(L)D-concept in de praktijk. Gent, Academia Press.

Verenigde Naties, 2006. Het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. New York, Verenigde Naties.

Vlaams Parlement, 2014. Decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Stuk 2290, nr. 7 van 12 maart 2014. Brussel, Vlaams Parlement.

